

שלטא דה עינא, עכס"ג. וכתבו החוס', ללא דמי לנר חנוכה וקורת מצוי ללא חשיב היכר למעלה מ'י אמה אע"פ שהקורה ע"ג כחלים, דהתם קורה עפא לא שלטא דה עינא כמו בסוכה דרחצה עוצא, עכ"ד. והריעצ"א כתב לבאר דע"א, דלאו משום דהשתא דדפנות מגיעות לסכך מעייני דה עפי, דהא אמאי, וחו הרי מצוי שהדפנות מגיעות לקורה ופסלי ליה משום דליכא הכירא, ודוחק הוא לומר דשאני התם שאין הקורה רחבה אלא עפא [כמש"כ החוס'], אלא עיקר הפירוש דאע"ג דכל למעלה מ'י אמה אין דרך להגביה עיניו, מ"מ כיון שהוא מוקף צ' מחילות כהלכתו דעריצן ושלשית עפא, ודפנות מגיעות לסכך, ורואה עצמו מכוסה ועומד תחת קירוי, א"א שלא ישיב אל לבו לדעת שהוא יושב תחת סכך, עכ"ד.

וכתב הערוך לנר דלכאורה איכא נפקותא צין צ' העטמים היכא דרך דופן אחד מגיע לסכך, דלפירוש החוס' גם כהא איכא הכירא, דדרך הדופן האחד שלטא עינו עד הסכך ורואה אותו, אבל לפירוש הריעצ"א צעין דוקא שכל הדפנות של הכשר סוכה יגיעו עד הסכך למען יראה את עצמו מכוסה ועומד, ומלשון הגמ' דקאמר דפנות מגיעות לסכך, משמע דלא סגי בדופן אחד אלא צעין שכל הדפנות דהכשר סוכה יגיעו לסכך וכפירוש הריעצ"א, וכ"כ בשפת אמת.

ונראה דאפשר דאף לדעת החוס' לא סגי בדופן אחד המגיע לסכך, ומטעם אחר, דיעוין בשפת אמת שנסתפק לענין אמלתרא חי מבי הכא אליבא דרבה כמו במצוי, ודקדק מלשון רש"י ז"ל שכתב למען ידעו, עשה סוכה שישיבתה ניכרת לך, דצעין שיכא הכיכר בגוף הסכך ומקום הנחתו, וי"ל דע"י אמלתרא לא שייך להיות נקרא "למען ידעו" [וכי"ס דל"ע]. ולפי"ז אפ"ל דכנה"ג דרך דופן אחד מגיע לסכך לא סגי, דהוי כעין אמלתרא, דאין הכיכר נפעל ע"י גוף הסוכה, דהרי אין הצדל צדין הסוכה אם הדופן מגיע לסכך או לא, משא"כ היכא שכל הדפנות דהכשר סוכה מגיעות לסכך הרי זו סוכה ממין אחר, דאינה נכשרת ע"י ההלכתא דגוד אסוק, רק ע"י דפנות ממשיות המגיעות לסכך, [ואינה סוכה דינית גרידא אלא סוכה מליאותית], וכנה"ג מיקרי דהסוכה עצמה מראה לו את ענין השיבה תחת הסכך, וחשיב הכיכר ככא ע"י גוף הסוכה ולא מצחוץ (וע"ע במילואים לה"י זר).

מילואים

ס"ק א'. אכן בחי' הרא"ה והריעצ"א וכן מדברי הרא"ש משמע דפירשו קושיא אצ"י לרצא אלא מעתה וכו' צעין אחר, דסוכה למעלה מ'י ודאי חשיבא דירת קצב, אלא דאצ"י פריך דכיון דמחילות של צרזל מהני, ש"מ דלרצון לא צעין כלל דירת עראי, ואף סוכה דירת קצב נמי כשרה, ועממא דרצון דפסלי למעלה מ'י לאו היינו משום דצ"ע עראי, אלא מטעם חסרון ידיעה או חסרון כל סכך. ונמלא דצ' פירושים איכא בקושיא אצ"י, דאיכא למומר דקושיא הוי דאין הדבר ברור דלמעלה מ'י מיקרי קצב, והראיה ממחילות של צרזל דכשרה ומשום דלא מיקרי קצב [וכ"ה דרך הרמב"ן ז"ל], או דנימא דקושיא הוי דאין הדבר ברור דלרצון סוכה

צעממא דס"ל הכי, מהביא דסוכה ע"ג סוכה וכו' ומהביא דישנים היינו תחת המטה בסוכה וכו' ומהביא דתנן ציומא אר"י סוכת החג צחג חייבת במזוזא וכו' וכיון דאיכא כמה מתני' דסבר דירת קצב הוא, נקט האי אליבא דרצא מיהת, משום דעסקין בה, ולרבה ור"ז נפקא ממחני' אחריתי, עכ"ד (וכ"ה בחי' הרא"ה ז' ע"ב). ומבואר דגם לרבה ור"ז פליגי ר"י ורצון בקצב ועראי כדמוכח ממחני' אחריתי, וי"ע דהא לידוכו אף רצון מכשרי למעלה מ'י אמה דדפנות מגיעות לסכך או ברחצה יתר על ד"א, הרי דלא שמעינן לר"י בדירת קצב מידי טפי מדרצון וכמש"כ הרמב"ן והר"ן ז"ל, וי"ב.

והנראה בזה, דלמשנ"ת לעיל בדברי הרמב"ן ז"ל שפיר מלו רבה ור"ז למסבר דסוכה דירת עראי צעין ולהכשיר נמי סוכה גבוהה למעלה מ'י ונקושיא דאצ"י וכמשנ"ת, ונמלא דלא שמעינן לר"י בדירת קצב מידי טפי מדרצון, אלא דממחני' דנימא מוכח דפליגי בקצב ועראי, וגם הכא תחפרש פלוגתייהו בזה, דרצון ס"ל דלמעלה מ'י פסולה מחמת חסרון ידיעה או חסרון כל סכך, ור"י ס"ל דכיון דסוכה דירת קצב צעין, וסוכה למעלה מ'י הוי קצב, נמלא דכנה"ג הוי הסוכה היותר מעולה, דכל דהוי קצב עדיף טפי, ולא יתכן שיכא בה אחת לז פסול, ומבואר דטעמיה דר"י דמכשיר למעלה מ'י אליבא דרבה ור"ז הוי נמי מטעם דסוכה דירת קצב צעין, אך לאו היינו טעמיה דרצא, אלא הוי רק בגדר סימן גרידא, דכיון דסוכה דירת קצב הוי, א"כ למעלה מ'י דהוי קצב טפי ודאי כשרה, ודא גופא מחייב דלא ניחוש לעטמים ידיעה ולא, דענין קצב מכריע דהוא מעיקר מהות הסוכה ועיניה. ונמלא דשפיר תליא פלוגתייהו בקצב ועראי, אך אין זה ע"ד ביאורו של רצא, רק בגדר סימן לשלילת טעמייהו דרצון דפסלי משום ידיעה ולא.

ונשוב לביאור דעת רבנו חננאל ז"ל דפסק כרבה, דלמשנ"ת דא גופא פלוגתייהו דרצון ור"י, דרצון ס"ל סוכה דירת עראי, וגם אם נימא דסוכה למעלה מ'י ודפנות מגיעות לסכך כשרה, אכתי אין בזה סתירה לשם דירת עראי וכמשנ"ת, ואין סוכה למעלה מ'י פסולה אלא משום חסרון ידיעה, אבל ר"י ס"ל סוכה דירת קצב, וממילא לא מצי למפסל בגבוה למעלה מ'י, דהא כנה"ג כש"כ דכשרה דהוי קצב טפי, וכמו דאליבא דהמאירי דלר"י צעין דוקא סוכה למעלה מ'י דלהוי קצב [ע'י בלשון שכתב, וממחך שחפשה ת"ק בלשון פסולה חפשה ר"י בלשון מכשיר, ומ"מ לדעתו דלדירת קצב הוא לריך ומטעם חשבו כעין חדורו, עכ"ד, וכ"ה בספר המכתם, ואית דאמרי דר"י עיקר הכשרה קאמר דהוי למעלה מ'י אמה] ודאי דלא שייך למיפסל בזה מטעם חסרון ידיעה, דהרי אדרבא כל עיקר הכשרה הוי למעלה מ'י, ה"ג לידוך, כיון דס"ל לר"י סוכה דירת קצב ע"כ למעלה מ'י כשרה וליכא לאחויי עלה מטעם חסרון ידיעה וכמשנ"ת.

ד) כמאן אלא הא דאמר ר' יאשיה אמר רב מחלוקת בשאין דפנות מגיעות לסכך, אבל דפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מ'י אמה כשרה, כמאן כרבה דאמר משום דלא שלטא דה עינא, וכיון דדפנות מגיעות לסכך משלט

קצת פסולה, והראיה ממהירות של כרזל כשרה הגם דמיקרי קצת.

ס"ק ב'. ואפשר דמש"כ החוס' ש"מ דרגיל לעשות סוכתו דירת קצת, כונתם דלר"י דמכשיר למעלה מכ' צאמת רגיל לעשות סוכתו גבוה מכ', והתם חייבי צכה"ג, והלכך אם ישן בסוכה דהוי למעלה מכ' תחת המטה, אין אהל ארעי מצטל אהל קצת, ותתפרש פלוגתיהו כל חד כדאית ליה, לר"י דמכשיר למעלה מכ' חייבי התם בסוכה כה"ג, ורצון דפסלו חייבי בסוכה למטה מכ', ונמלא לפי"ז דלאו צדד גוונא פליגי, ודוחק ולי"ע.

ס"ק ג'. וכ"מ בדברי הראב"ד שכתב, ואפשר דלרצון חט"ג דס"ל הלכה דירת עראי צעין, כי עבד לה דירת קצת למעלה מכ' אמה כשרה דלא כרצא וכו' והיינו כמשנ"ת.

ס"ק ד'. ואפילו לדעת הר"ן שכתב דלגבי סוכה ליכא גוונא דנימא צד גוד חסוק, ונמלא דכשר סוכה בדפנות שאין מגיעות לסכך לאו היינו מטעם גוי"א, מ"מ איכא למימר דכשרה דסוכה הוא שיכא נוכח שהדפנות שייכות לסכך [וכלישנא דמתני' ושאיין לה ג' דפנות, דהוי דין בסכך דלהוי ליה דופן, ואינם דברים נפרדים], ורק כשהדפנות מתחת לסכך נראה להדיא שהן הן דפנותיה, וממילא איכא שמגיעות הדפנות ממש עד לסכך, דניכר חיבורם של הדפנות לסכך באופן ממש, ולא רק באופן עיוני, הוי סוכה מעליה, ואפשר לומר דצכה"ג מיקרי דגוף הסוכה מורה על ישיבתו תחת הסכך, משא"כ איכא דרך דופן אחד מגיע לסכך, דליכא מעליה דסוכה זו, ואינה סוכה ממין אחר, הוי האי הכירה כעין אמלתא ולא שייך לאכשורי.

סימן ג

בענין חינוך קטן

(א) ביושב קושית הרע"א ז"ל בגליון הש"ס על דעת התו"י (יומא פ"ב ע"א) דאין מצות חינוך מוטלת על האם כי אם על האב, ממעשה בהילני המלכה וביאור דברי הגמ' „וכ"ת קטן שאי"צ לאמו מדרבנן הוא דמיחייב ואיהי דדרבנן לא משגחה" וכו'.
(ב) ביושב קושית הנובי"ת או"ח סי' א' מעם מאי דקמן כשר לשחיטה דמיקרי בר זביחה וישוב קושית הרע"א בגהש"ס ברכות ס"ח ע"א. (ג) בדין איסור ספינן לקטן במצות עשה וכגון להאכילו בידים חוץ לסוכה.

ע"א צד"כ עד שיאכל, דקטן רמיא מדרבנן חיובא עליה ידידיה לקיים המצוה, וצ' דינים איכא צמלות חינוך, חדא, הקטן בעלמו מחויב צמלות מדרבנן, וחו רמי חיובא על אביו לחנכו צמלות, והאי דינא ליכא גבי אמו. ומבואר מש"כ התו"י דהילני חינוכה צמל למאור בעלמא, דאע"פ שאין עליה בעלמא חיוב להשתדל בחינוכס, מ"מ קעבדל למאור בעלמא, והיינו משום שעכ"פ על הקטן עלמו איכא חיובא מדרבנן לקיים מצות סוכה, והשתדלה צד שהקטן יקיים חיובא דרבנן דיליה אע"פ שאינה מחויבת להשתדל צד, וא"ש לישנא דגמ' וכ"ת איבי דרבנן לא משגחה, דהיינו שלא משגחה צמל שיש על הקטנים עולם חיובא דרבנן, ולא חששה לחנכס מפאת חיובא דידכו, ח"ש ועוד כל מעשיה לא עשה אלא ע"פ חכמים, וצודאי החכמים היו מורים לה להשתדל בחינוכס מפאת חיובס הס וכמשנ"ת, עכ"ד.

אכן אין דברי התו"י מחויבים צביאור זה, דקושית התו"י הויא ממאי דהילני המלכה ישצה יצד הויא ח' צמל בסוכה, דהיינו מטעם ישיבתם בסוכה, דכיון דאין מי שישתדל שישצו בסוכה, דליכא חינוך אלא צד, א"כ הו"א הגיעו הצנים לסוכה, וע"ז תירצו שמא הו"ל אב וחנכס צד, ואח"ל דלא הו"ל אב היתא הויא מחנכתם למאור בעלמא, ואי נימא דמה שישצו צמל בסוכה היינו מפאת חיובא דידכו וכמשנ"ת, א"כ קושית מעיקרא ליתא, דהא חייבים הם לישצו בסוכה מפאת חיובא דרבנן דידכו, אלא משמע דהתו"י לית להו האי דינא דמחויבים הם מדרבנן לישצו בסוכה, אלא אדרבא, כיון דס"ל

(א) **איתא** בגמ' צ' ע"ב, אמר ר"י, מעשה בהילני המלכה צלוד שהיתה סוכתה גבוהה מכ' אמה, והיו זקנים נכנסים ויוצאים לשם ולא אמרו לה דבר, אמרו לו משם ראייה, אשה היתה ופטורה מן הסוכה, אמר לכן והלא ז' צנים הוו לה וכו' וכ"ת צנים קטנים היו, וקטנים פטורין מן הסוכה, כיון דשצעה הוו, א"א דלא הוי צדו חד שאינו לריך לאמו, וכ"ת קטן שאינו לריך לאמו מדרבנן הוא דמיחייב, ואיבי דרבנן לא משגחה, ח"ש ועוד, כל מעשיה לא עשה אלא ע"פ חכמים וכו' עכס"ג.

והקשה הרע"א ז"ל בגליון הש"ס, דהתוס' ישנים יומא פ"ב ע"א (צד"כ צן שמונה) כתבו, וא"ת הא דאמרין בכל דוכתא קטן אוכל וצלות אין צ"ד מלווין להפרישו, השתא חנוכי מחנכין אפרושי מאיסורא מיציעא, ואומר ה"ר אליעזר ממין דחינוך לא שייך אלא שיעשה מצוה ולא אפרושי מאיסורא וכו' ור"י אומר דחינוך לא שייך אלא צד, אצל צדדס אחר לא שייך צד חינוך, הלכך נמי אין צדדין להפרישו, ומעשה דהילני המלכה שישצה הויא ח' צמל בסוכה, שמא הו"ל אב וחנכס צד, ואפילו לא הוי להם אב היתא מחנכתם למאור בעלמא, עכ"ד. ולפי"ז קשה היכי קאמר בגמ', וכ"ת קטן שאי"ל לאמו מדרבנן הוא דמיחייב, ואיבי דרבנן לא משגחה, הא אפילו מדרבנן לא מיחייבא איבי לחנך אותם, שאין מצות חינוך מוטלת אלא על האב, ולי"ע.

ובקהלות יעקב למכלתין סי' צ' כתב לישצו דעת התו"י עפ"י משנ"ת בדברי התוס' ברכות מ"ח